فەلسەفەیەکی بەسۆزتر و شکۆمەندانەتری سەرکەوتن … ئالان دی بۆتۆن وەرگێڕانی: ئاکۆ قادر

لای من گرفتە پیشەیەکان زۆر ڕوودەدەن، لە ڕاستیدا زۆرجار ئێوارانی ڕۆژانی یەکشەمە کاتێك خۆر ئاوادەبێت و بۆشایی نێوان هیواکانم کە بۆ خۆم هەمە لەگەڵ واقعی ژیانمدا بە شێوەیەکی ئازاربەخش گەورە دەبێت، زۆر جار لە کۆتاییدا دەست بە گریان دەکەم.

هەموو ئەم شتانەتان بۆ دەگێڕمەوە لە بەر ئەوەی بڕوام وایە ئەمانە تەنها گرفتێکی کەسی نیە، پێ دەچێت بڕواتان وابێت من هەڵەبم لەمەدا، بەڵام بە بڕوای من ئێمە لە سەردەمێکدا دەژیین بەبەردەوامی گرفتە پیشەییەکانی تێدا ڕوودەدات، و بەر ئەو ساتانەمان دەکەوێت کەوابیرمان دەکردەوە کە ژیانی خۆمان و پیشەکانمان دەناسین، ئەوە وامان لێ دەکات هەست بە مەترسی بکەیین.

پێ دەچێت ئێستا دابینکردنی گوزەرانێکی باش ئاسانتر بێت لە چاو ڕابردودا، بەڵام لەوەدەچێت ئ َێستا بە بەراورد بە ڕابردوو گرانتربێت کە بتوانیت ئارام بمێنیتەوە و ئازادبین لە دڵەڕاوکێ ی پیشەیی، ئێستا دەمەوێت ئەگەر دروست بێت چاوێك بە هەندێك لەو هۆیانەدا بخشێنن کە دەبنە هۆی هەست کردنمان بە دڵەڕاوکی بەرامبەر پیشەکانمان و دەربارەی ئەوەی بۆچی دەبینە قوربانی تەنگەژە پیشەیەکان، هەندێك جار بە هێمنی لە سەر جێ خەوەکانمان دەگریین، پێدەچێت یەکێك لە هۆیەکانی ئەم ئازارچەشتنانەمان ئەوەبێت کە ئێمە دەوروبەرمان گیراوە بە لە خۆباییەکان.

ئێستا بە جۆرێك لە جۆرەکان هەندێك هەواڵی ناخۆشم پێ یە، بە دیاریکراوی بۆ هەرکەسێك لە دەرەوە هاتبێت بۆ شاری ئۆکسفۆرد، لەوێ کێشەیەکی ڕاستەقینەیان دەبێت لە گەڵ لە خۆبایبوندا، هەندێك جار خەڵکی وابیردەکەنەوە کە بەریتانیا بە دیاردەی لەخۆباییبون جیادەکرێتەوە، دیاردەیەکی جیاکەرەوەی ئەوێ یە بەهۆی خانوە فەخمەکانی و ناونیشانی، بەڵام هەواڵێکی ناخۆشم پێ یە ئەویش ئەوەیە ئەمە ڕاست نیە، لە خۆبایببون دیاردەیەکی جیهانیە، ئێمە ڕێکخراوێکی جیهانین، لەخۆبایی کێ یە؟ لەخۆبایی هەرکەسێکە کە: “بەشێکی بچوك لە تۆ وەردەگرێت و بەکاریدەهێنێت بۆ دروستکردنی وێنەیەکی تەواو لە تۆ”، ئەمەیە لەخۆبایبوون.

بەڵام جۆری زیاتر بەربڵاوی لەخۆباییبون لەم ڕۆژانەدا،

لەخۆباییبونی کارە، ئەم جۆرە لە لەخۆبایبونە هەر لە ساتەکانی یەکەمی چونت بۆ هەر ئاهەنگێك ڕووبەڕووت دەبێتەوە، کاتێك یەکێك پرسیارە بەناوبانگەکەت لێ دەکات، پرسیاری سەرەتای سەدەی بیست و یەك: "ئیشت چی یە؟" بەرمەبنای ئەو وەڵامەی کە دەیدەیتەوە ئەو کەسانە یان بەشێوەیەکی چاوەڕوان نەکراو دڵخۆش دەبن بە بینینت، یاخود تەماشای کاتژمێرەکانی دەستیان دەکەن و بیانویەك دەهێننەوە بۆ دوورکەوتنەوە لێت.

ئێستا، پێچەوانەی لەخۆبایی دایکتە، مەرج نیە بەدیاریکراوی دایکی تۆ، یان دایکی من، بەڵام ئەگەر دروست بێت بڵێین "دایکی ئایدیاڵ" واتە ئەو کەسەی دەستکەوتەکانتی بەلاوە گرنگ نیە، بەڵام بۆ بەدبەختی زۆرینەی خەڵکی دایکمان نین، زۆرینەی خەڵکی پەیوەندییەکی توند دەدۆزنەوە لە نێوان بڕی کات یان تەنانەت سەرسامی و خۆشەویستی- خۆشەویستی ناڕۆمانتیکی هەرچەندە دەشێت ئەوە بەشێك بێت لەوە، بەڵام مەبەستم خۆشەویستیە بەشێوەیەکی گشتی و ڕێز- ئەوان ئامادەن دانمان پێدابنێن، بەڵام ئەمە بەوردی بەستراوە بە پێگەمانەوە لە زنجیرەی هەڕەمی کۆمەڵایەتیدا.

ئەمەش بەشێکی گەورە پێکدەهێنێت لەو هۆکارەی وامان لێ دەکات زۆر بە توندی گرنگی بدەیین بە پیشەکانمان، لە ڕاستیدا ئەمە هۆکاری زۆر گرنگیدانمانە بە شمەکە مادییەکان، زۆر جار پێمان دەوترێت کە ئێمە لە سەردەمێکی مادیدا دەژین و ئێمە هەمومان خەڵکی تەماعبازیین، بەڵام لەوبڕوایەدا نیم ئەمە ڕاست بێت کە هەموومان مادیی بیین، بەڵام لە کۆمەڵگایەکدا دەژیین بە سادەیی هەستاوە بە گرێدانی بەدەستهێنانی شمەکە مادیەکان بە دیارییە مەعنەوییەکانەوە(سەرمایەی ڕەمزی)، ئەوەی ئێمە دەمانەوێت شمەکە مادییەکان نین، بەڵکو ئەو سەرمایە ڕەمزییەیە (ئەو پاداشتەیە) کە پێیەوە بەستراوە، ئەمەش ڕێگایەکی تازەیە بۆ بینینی شمەکە کەمالیەکان، لە جاری ئایندەدا کاتێك کەسێك دەبینیت ئۆتۆمبێلێکی لە جۆری "فیراری" لێ دەخوڕێت لە بەر خۆتەوە مەڵێ "ئەو کەسە تەماعبازە" بەڵکو بڵێ: "ئەوە کەسێکی بۆ ئەندازە لاوازە و پێویستی بەخۆشەویستیە"، هەست بە هاوسۆزی بکە لە بەرامبەریدا لە بری ئەوەی ڕقت لێی بێتەوە.

هۆی تر هەیە، هۆکاری تر هەیە لە پشتی ئەوەوە کە هەنوکە هەستکردنمان بە ئارامی بووە بە شتێکی گران لە چاو ڕابردودا، یەکێك لەو هۆیانە هۆیەکی دژیەکە لە بەر ئەوەی پەیوەندیدارە بە شتێکی بەڕاستی چاکەوە ئەویش هیوایە ئەوەی کە هەمومان هەمانە بەرامبەر بە پیشەکانمان، هەنوکە چاوەڕوانیەکانمان لە بارەی ئەوەی مرۆڤ دەتوانێت لە ماوەی ژیانیدا بە دەستی بهێنێت هەرگیز تا ئەم

ئاستە بەرز نەبێتەوە، ئەمڕۆ لە زۆر سەرچاوەوە پێمان دەوترێت کە هەموو کەسێك توانایی هەیە هەرشتێکی بوێت بەدەستی بهێنێت، ئێستا چیدیکە سیستەمی چینایەتی نەماوە، ئێمە ئێستە لە سیستەمێکدا دەژیین هەموو کەسێك دەتوانێت بەرز بێتەوە بۆ ئەو پێگە کۆمەڵایەتیەی کە خۆی دەیەوێت، وئەمەش بیرۆکەیەکی جوانە. سەرەڕایی ئەوە ئێستا جۆرێك لە یەکسانی هەیە، هەموومان بە شێوەیەکی بنچینەیی یەکسانین، هیچ شێوازێکی دیاریکەری ورد بۆ زنجیرەی هەڕەمی کۆمەڵایەتی نەماوە. کێشەیەکی ڕاستەقینەی گەورە هەیە لە گەڵ ئەوەدا، ئەو کێشەیەش ئیرەیی یە، ناوهێنانی ئیرەیی شتێکی قەدەغەکراوە، بەڵام یەك هەستی باڵادەست هەیە بە سەر کۆمەڵگا هاوچەرخەکاندا ئەویش ئیرەیی یە، کە بەستراوەتەوە بە ڕۆحی یەکسانیەوە.

با بێتانی ڕوونبکەمەوە، لەو بڕوایەدام شتێکی نا ئاسایی دەبێت بۆ هەر یەکە لە ئێوە یان بینەران، کە ئیرەیی بە بە پادشای ئینگلتەرا ببات، ئەمە سەرەڕای ئەوەی ئەو لە هەموتان دەوڵەمەند ترە، سەرەڕای ئەوەی خانویەکی زۆر گەورەی هەیە، هۆی ئەوەی کەسمان ئیرەیی بە ئەو نابەیین ئەوەیە کە ئەو ڕەفتار سەیرە، ئەو بە سادەیی زۆر سەیرە، وە ناتوانین پەیوەندی لەگەڵیدا ببەستین، ئەو بەشێوەیەکی پێکەنینهێنەر دەدوێت، هەروەها لە شوێنێکی سەیریشەوە هاتوە، کەواتە ئێمە ناتوانین پەیوەندی لە گەڵیدا ببەستین، کاتێکیش ناتوانین پەیوەندی لە گەڵ کەسێکدا ببەستین ناتوانین ئیرەیی پێ ببەیین.

هەرچەندە دوو کەس لە تەمەن و پاشخان و پرۆسەی دیاریکردنی شوناسدا نزیك بوون لە یەکتریەوە، زیاتر مەترسی ڕووبەڕووبونەوەیان بە ئیرەیی هەیە، لە بەر ئەوەیە کە نابێت هیچ یەکێك لە ئێوە ئامادەبێت بڕوات بۆ ئاهەنگی دووبارەی کۆبونەوەی هاوڕێیانی کۆنی قوتابخانە، لە بەر ئەوەی هیچ سەچاوەیەکی لەوە بەهێزتر نیە بۆ ئیرەیی لەو خەڵکانەی کە لە گەڵیاندا بویین لە قوتابخانە، بەڵام کێشەی کۆمەڵگای هاوچەرخ بە شێوەیەکی گشتی ئەویە کە جیهان هەمووی دەگۆڕێت بۆ قوتابخانە، هەموو تێیدا جینز لە پێدەکەن، هەموان تێییدا لە یەکدەچن، بەڵام لە ڕاستیدا وانین، لێرە ڕۆحی یەکسانی هەیە و یەکانگیرە لە گەڵ نایەکسانیەکی قوڵدا، ئەمەش دەشێت ببێتە هۆی فشارێکی زۆر ماندوکەر.

لەوانەیە سەختی ئەوەی لە سەردەمێکی وادا بەبگەیت بە ئاستی “بیل گیتس” لە دەوڵەمەندی و ناوبانگدا، هەر هەمان چەشنی سەختی بێت لە گەشتن بە چینی ئەرستۆکراسی فەرەنسی سەدەی حەڤدە. بەڵام بیرکردنەوەیەك هەیە ئەمە ڕەتدەکاتەوە، ئەویش گێڤارو هێیەکانی

ڕاگەیاندنە کە دەڵێن ئەگەر وزەی ئەوەت تیا بێت دەتوانیت، هەروەها هەندێك بیرکردنەوەی سەرنج ڕاکێش پێشکەدەکەن لە بارەی تەکنەلۆجیاو کەراجی ئۆتۆمبیل لە ماڵەکەتدا پێدەڵێن کەواتە ئەها تۆش دەتوانیت دەست بکەیت بە شتێکی گرنگ.

ئەنجامی ئەم کێشەیەش خەڵکی وا هەست دەکەن کە وەك ئەوەی لە کتێبخانەیەکی فرۆشتنی کتێب بن، کاتێك دەڕۆن بۆ کتێبخانەیەکی گەورەی فرۆشتنی کتێب و دەڕوانیتە بەشی گەشەپێدانی خود هەر وەکو من هەندێکجار دەیکەم، ئەگەر دەست بکەیت بە شیکردنەوەی کتێبەکانی بواری (یارمەتیدانی خود) کە ئەمڕۆ لە جیهاندا دەنوسرێت، تێبینی دەکەیت کە لە دوو جۆری بنەڕەتین، جۆری یەکەم پێت دەڵێت: "دەتوانیت هەر چیت بتەوێت بەدیبیهێنیت! دەتوانیت سەرکەویت! هیچ ئەستەمێك نیە!"، بەڵام جۆری دووەم لە بیرۆکەی ناو ئەو کتێبانە باس لەچێنیەتی گونجان دەکات لە گەڵ ئەوەی بە شێوەیەکی ڕێزدارانە ناویدەنێن: "کەمی متمانە بە خۆ بوون"، وە بەشێوەیەکی قێزەونیش پێی دەوترێت "هەست بە خراپی کردن بەرامبەر خۆمان".

پەیوەندییەکی ڕاستەقینە هەیە لە نێوان کۆمەڵگایەکدا بە خەڵکی دەڵێت کە دەتوانن هەر شتێك بیانەوێت بیکەن لە گەڵ دیاردەی بوونی کەمی متمانە بە خۆکردن تێیدا، کەواتە ئەمە ڕێگەیەکی ترە کە دەکرێت لە بابەتێکی ئیجابیەوە پەرچەکردارێك بکەوێتەوە، هەندێك جار هۆیەکی تر هەیە بۆ هەستکردنمان بە دڵەڕاوکێ بەرامبەر پیشەکانمان و بەرامبەر بە پێگەمان لە جیهانی ئەمڕۆدا لە چاو ڕابردودا، ئەویش دیسان پەیوەندیدارە بە شتێکی باشەوە ئەو شتە باشەش ناو دەببرێت بە شایستەکراسی (meritocracy – الجدارە).

ئێستا هەموان سەرجەم سیاسیەکان لە ڕاستەوە بۆ چەپ، لەوەدا یەکدەگرین کە شایستەکراسی شتێکی چاکە، پێویستە لە سەر هەمومان هەوڵبدەیین کۆمەڵگاکانمان بە ڕاستی شایستەکرات بێت، کۆمەڵگای شایستەکرات چی یە؟ کۆمەڵگای شایستەکرات ئەو کۆمەڵگایە هەرکەسێك تێیدا خاوەنی زیرەکی و وزە و بەهرەبێت دەگاتە لوتکە، نابێت هیچ شتێك ببێتە ڕێگر لە بەردەمتدا، ئەمەش بیرۆکەیەکی جوانە، بەڵام کێشەکە لەوەدایە کە ئەگەر تۆ بڕوات بە کۆمەڵگایەك هەیە کە ئەوەی لە لوتکەدایە ئەوەیە کە شایستەی ئەوەیە بگاتە لوتکە، ئەوا بە شاراوەیی بڕوات بەوە هێناوە، بە شێوەیەکی خراپ باوەڕت بە کۆمەڵگایەك هێناوە کە ئەوەی شایستەی ئەوەیە لە خواری خوارەوە بێت لە خواری خوارەوەی کۆمەڵگایە و هەر لەوێدا دەمێنێتەوە، بە واتایەکی تر پێگەی تۆ لە ژیاندا بە ڕێکەوت نەهاتوە و بەڵکو شتێکی شایستەتە و بەدەست هاتوە (واتە ئەو بارودۆخەی کە تێیدایت شایستەیە بە تواناکانت، و پێ بە پێستی هەرکەسێکە –و-)، ئەمەش

وادەكات دۆڕان شتێكی زۆر داڕوخێنەر بێت.
دەزانن كە لە سەدەكانی ناوەڕاستدا لە ئینگلتەرا، ئەگەر كەسێكی هەژارت بدیبایە ئەوا ئەو كەسە ناودەبرا بە "بەدبەخت" بەشێوەیەكی حەرفی یانی كەسێكە كە بەهرەوەر نەبووە بە سامان، بێ بەختە. بەڵام لەم سەردەمەدا بەتایبەت لە ویلایەتە یەكگرتوەكانی ئەمریكا ئەگەر یەكێك لە چینی هەرە خوارەوەی كۆمەڵگا ببینیت، لەوەدەچێت بە شێوەیەكی دڵرەقانە ناوببرێت بە "دۆڕاو (فاشل - loser)". جیاوازییەكی زۆریش هەیە لە نێوان كەسێكدا پێ بوترێت "بەدبەخت (بێ چارە)" لە گەڵ "دۆڕاو- loser"، ئەمەش ئەو 400 ساڵە لە پێشكەوتنی كۆمەڵگامان پێ نیشان دەدات، هەروەها ئەو بڕوایەمان پێ نیشان دەدات كە هەمانە بەرامبەر ئەو كەسەی بەرپرسە لە ژیانمان، چیتر خوداكان لەمە بەدوا بەرپرس نین، بەڵكو خۆمانین، باڵادەستین بە سەر ژیانمانەوە.
ئەمەش شتێكی دڵخۆش كەرە بەلای ئەوانەوە كە ژیانیان بە شێوەیەكی باش دەڕوات، وە شتێكی داڕوخێنەرە بەلای ئەوانەوە كە بارودۆخیان باش بەڕێوە ناچێت، ئەمەش لە خراپترین دۆخدا بە پێ لێكدانەوەی زانایانی كۆمەڵناسی.. وەك ئەمیل دۆركایم، دەبێتە هۆی بەرزبوونەوەی ڕێژەی خۆكوشتن، بۆیە لە وڵاتانی پێشكەوتو و تاكگەرادا ڕێژەی خۆكوشتن لە هەر بەشێكی تری جیهان زیاترە، بەشێك لە هۆی ئەوەش ئەوەیە كە خەڵكی لەم شوێنانەدا ئەو شتانەی بەسەریاندا دێت زۆر بە توندی بەكەسی دەكەن (واتە هۆیەكەی دەگەڕێننەوە بۆ خۆیان _و_)، خۆیان خاوەنی سەركەوتنەكانیانن و هەر خۆشیان خاوەنی شكستەكانیانن.
ئایا ڕێگایەك هەیە بۆ ڕزگابوون لەو فشارانەی كەمێك لەمەوبەر خستمە ڕوو؟ لەو بڕوایەدام بەڵێ، تەنها دەمەوێت چاوێك بگێڕم بە هەندێكیاندا، با شایستە بوون بە نمونە وەرگرین، بیرۆكەی ئەوەی هەر كەسێك شایستەی ئەوەیە كە پێ ی گەشتوە، لەو بڕوایەدام ئەوە بیرۆكەیەكی شێتانەبێت، بەتەواوی شێتانەیە، پشتگیری هەر سیاسیەك دەكەم لە ڕاست بێت یان چەپ، بیرۆكەیەكی تا ئاستێك چاكی هەبێت لە بارەی شایستەییەوە، من لە هەوادارانی پرەنسیپی شایستەییم، بەڵام بڕوام وایە، شێتیە ئەگەر بڕوات وابێت كە دەتوانین كۆمەڵگایەكی شایستەكراتی ڕاستەقینە دروست بكەیین، ئەمە خەونێكی ئەستەمە.
بیرۆكەی ئەوەی كۆمەڵگایەك دروست بكەیین، هەموان پلەبەندكرابین بە وردی، چاكەكان لە لوتكەدا، وخراپەكان لە بنەوە بن، ئەمەش بە تەواوەتی وەك خۆی جێ بەجێ بكرێت ئەستەمە، بە سادەیی لە بەر ئەوەی زۆر هۆكاری هەڕەمەكی هەیە وەك: ڕووداوەكان، ڕووداوەكانی لە دایك بوون، ڕووداوەكانی كەوتنی شتەكان بەسەر سەری خەڵكیدا،

نەخۆشیەکان، هتد، ناتوانین هەرگیز ڕیزبەندیان بکەیین، وە ناتوانین هەرگیز خەڵکی وەك ئەوەی پێویستە پلەبەند بکەیین.
وتەیەکی جوانی قەدیس ئۆگستین سەرنجی ڕاکێشاوم لە کتێبی "شاری خودادا" کە لەوێدا دەڵێت: "بڕیاردان بەسەر خەڵکدا بە پێی پێستەکانیان گوناهە"، ئەمەش بە ئینگلیزی تازە واتە گوناه، واتە وێنەیەك لە هەر کەسێك دروست بکەییت کە پێویستەی لە گەڵی بدوێیین بەرمەبنایی جۆری ئەو کارو پیشەیەی کە هەیانە، ئەوە پێست نیە کە دەبێت لە بەرچاوی بگرییت. بە پێی "قەدیس ئۆگستین" تەنها خوا بۆی هەیە هەر کەسێك بخاتە ئەو شوێنەی کە شایستەیەتی، ئەویش ئەو کارە لە ڕۆژی لێپرسینەوەدا دەکات لە گەڵ فریشتە و نەفخی سور، و ئەوکاتەی ئاسمان دەکرێتەوە. ئەمەش بیرۆکەیەکی شێتانەیە بۆ کەسێك کە وەك من علمانی بێت، بەڵام سەرەڕایی ئەوەش شتێکی زۆر بەنرخ لەو بیرۆکەیەدا هەیە.
بە مانایەکی تر جۆرەوی خۆت بکە کاتێك بڕیار بەسەر خەڵکیدا دەدەییت، پێویست ناکات بەهای ڕاستەقینەی کەس بزانیت، ئەمە بەشێکی نەزانراوە لەواندا، پێویست ناکات وا هەڵسوکەوت بکەیین وەك ئەوەی دەیزانین. سەرچاوەیەکی تر هەیە بۆ دڵدانەوەو ئارامی لە هەموو ئەم شتانە، کاتێك بیر لە دۆڕان لە ژیاندا دەکەینەوە، کاتێك بیر لە دۆڕان دەکەینەوە، یەکێك لە هۆیەکانی ترسمان لە دۆڕان ئەوە نیە کە دەستکەوتەکانمان لە دەست دەدەین یان پێگەکانمان دەدۆڕێنین، بەڵکو ئەوەی لێ دەترسیین بڕیاردانی ئەوانی تر و گاڵتەپێ کردنەکانیانە، ئەمەش بەڕاستی هەیە.
لایەنی یەکەمی بەرپرس لەم سەردەمەدا لەم گاڵتەپێکردنە ڕۆژنامەکانن، ئەگەر ڕۆژێك لە هەر ڕۆژێکی هەفتە پەڕەی ڕۆژنامەیەك هەڵبدەییتەوە دەبینیت پڕە لەو کەسانەی کە ژیانی خۆیان شێواندوە، لە گەڵ خەڵکی نەگونجاودا خەوتون، مادەیەکی هەڵەیان خواردوە، یاسایەکی هەڵەی تێپەڕاندوە، هەرچیەك بێت، دەبنە بابەتی گونجاوی گاڵتەپێکردن، بە واتایەکی تر "دۆڕان"، وە ئێستا ناودەبرێن بە "دۆڕاو – losers"، ئایا ئەڵتەرناتیڤێك بۆ ئەمە هەیە؟ لەو بڕوایەدام تەقالیدی ڕۆژئاوایی ئەڵتەرناتیڤێکی باشی تێدایە، ئەویش تراجیدیایە.
هونەری تراجیدیا، وەك ئەوەی لە شانۆکانی یۆنانی دێریندا لە سەدەی پێنجی پێش زاییندا گەشەی پێ دراوە لە بنچینەوە شێوەیەك بووە لە شێوەکانی هونەرێك تەرخانکراوە بۆ باسکردنی هۆکاری دۆڕانی خەڵکی. هەروەها بۆ پێدانی بڕێك لە هاوسۆزی (sympathy) پێیان. و پێویست ناکات ژیانێکی ئاسایان پێ بدەییت، چەند ساڵێك لەمەوبەر بیرم لەم بابەتە دەکردەوە، ڕۆشتم چاوێك بخشێنم بە ڕۆژنامەی "وەرزشی

یەکشەمە" کە ڕۆژنامەیەکی میللی یە، ئەگەر پێشوەخت خۆتان نایناسن من پێشنیازی ئەوەتان بۆ ناکەم بیخوێننەوە، ڕۆشتم بۆ لایان بە مەبەستی قسەکردن لە گەڵیاندا دەربارەی یەکێك لە تراجیدیا سەرنجڕاکێشەکانی هونەری ڕۆژئاوایی و ویستم بزانم چۆن کار لە سەر ڕەگەزە سەرەکیەکانی هەندێك چیرۆك دەکەن، ئەگەر وەك مادەیەکی هەواڵی هاتە نوسینگەی هەواڵی ئێوارانی شەمەیانەوە.

باسی ئۆتێلۆم بۆ کردن، پێشتر هەرگیز نەیان بیستبوو بەڵام سەرسامبوون پێ ی، و داوام لێ کردن ناونیشانێکی سەرەکی بۆ چیرۆکی ئۆتێلۆ بنوسن، ئەوان پێشنیاری ناونیشانی: "پەنابەرێکی شێت لە عەشقدا کچی ئەندامی ئەنجومەنی پیران دەکوژێت" ئەمە ناونیشانی سەرەکی ئەوان بوو بۆ ئەو چیرۆکە ئەگەر بڵاوببوایەتەوە لە ڕۆژنامەکەدا، ڕووداوەکانی چیرۆکی "مەدام بۆڤاریم" پێ وتن جارێکی تر نوسەرەکانیان سەریان سوڕما بە بیستنی و بەمشێوەیە دایانڕشت: "سۆزانیەکی ئاڵودە بە بازاڕکردن، زەرنیخ دەخوات دوایی ئەوەی توشی کردەیەکی دەستبڕینی مادیی دەبێت"، ئەوەی لەناو هەموو ئەم شتانەدا سەرنجم ڕادەکێشێت ئەویە ئەو پیاوانە خاوەنی جۆرێکی تایبەتن لە بلیمەتی. ناونیشانی سەرەکیش کە لەوانی تر بەلامەوە سەرنج ڕاکێشتر بوو ئەو ناونیشانەی ئەوان بوو بۆ چیرۆکەکەی سۆفۆکلیس "ئۆدیبی پادشا": "سێکسکردن لە گەڵ دایکمدا بووە هۆی کوێری".

بەهەرحاڵ، ئەگەر ویستتان، لە لایەکی بەشی هاوسۆزیدا، ئەوا ڕۆژنامەی میللیتان هەیە، لە لایەکەی دیکەشدا تراجیدیا و هونەری تراجیدی هەیە، گریمانە دەکەم کە من گفتوگۆ دەربارەی ئەوە دەکەم کە پێویستە هەندێك حیکمەت دەربارەی ئەوە فێربین کە لە ناو هونەری تراجیدیدا ڕوودەدات، شێتەیە بە هاملێت بڵێیت دۆڕاو، ئەو دۆڕاو نیە، سەرەڕای ئەوەی کە ئەو بەڕاستی دۆڕا، وە وای بۆ دەچم ئەمە پەیامی تراجیدیا بێت بۆ ئێمە، لەو بڕوایەدام هەر ئەمەش وای لێ دەکات زۆر زۆر گرنگ بێت.

شتێکی تری هاوپەیوەند بە کۆمەڵگای هاوچەرخەوە، کە بووە بە هۆی ئەو دڵەڕاوکێ یە، ئەویش ئەوەیە کە ئێمە شتێکمان نامرۆییمان لە ناو کۆمەڵگاکانماندا وەك سەنتەر نەماوە، ئێمە یەکەم کۆمەڵگاین لە جیهاندا دەژیین بۆ ئەوەی شتێك بپەرستین جگە لە خۆمان، زۆر بە باڵایی دەڕوانینە خۆمان، هەر دەبێت واش بکەیین. خەڵکانێکمان ناردە سەر مانگ، شتی زۆر جۆراوجۆری ناوازەمان ئەنجامدا، ئەو شتانەیە وامان لێ دەکات خۆمان بپەرستین. پاڵەوانەکانمان پاڵەوانی مرۆڤین، ئەمەش بارودۆخێکی زۆر تازەیە، لە سەنتەری زۆرینەی کۆمەڵگاکانی تردا، پەرستنی شتێکی باڵا هەیە، وەك خودا، ڕۆح، هێزێکی سروشتی، گەردوون، هەر چیەك بێت ئەو شتە، شتێك بێت بۆ

پەرستن، ئێمە تا ئاستێك ئەو نەریتەمان لەدەستداوە ئەوە بکەیین، ئەمەشە وامان لێ دەکات سروشت بە شێوەیەکی تایبەت سەرنجمان ڕابکێشێت ئەمەش لە پێناوی تەندروستیماندا نیە، هەرچەندە زۆر جار وا پیشاندەدرێت، بەڵکو لە بەر ئەوەیە کە دەرەچەیەکە بۆ هەڵاتن لە خۆمان، لە کێبڕکێکانمان، لە دراماکانمان، ئەمەشە هۆکاری چێژوەرگرتنمان لە بینینی دەریا بەبەستەڵەکبووەکان و زەریاکان، وە ڕامان لە زەوی لە دەرەوە لە فەزاوە، هتد. حەزدەکەین لە پەیوەندیدا بمێنینەوە لە گەڵ شتێکی نامرۆییدا، وئەمەش شتێکی زۆر گرنگە بەلای ئێمەوە.

لەو بڕوایەدام ئەوەی دەربارەی دوایین سەرکەوتن و دۆڕان بێت، شتێکی سەرنجڕاکێشی پەیوەندیدار هەیە بە سەرکەوتنەوە ئەویش ئەوەیە ئێمە وا دەزانین مانای سەرکەوتن چی یە. ئەگەر من باسی کەسێکم بۆ کردن کە لە سەر شاشە هەیە پێم وتن ئەو کەسە زۆر زۆر سەرکەوتوە.. ئەوا یەکسەر کۆمەڵێك وێناتان دەربارەی ئەو کەسە بۆ دروست دەبێت، بڕواتان وادەبێت کە ئەو کەسە پارەیەکی زۆری هەیە و لە بوارێکی دیاریکراودا ناوبانگی بەدەستهێناوە، بەڵام من بۆچونێکی تایبەتم لە بارەی سەرکەوتنەوە هەیە، سەرەڕایی ئەوەی من خۆم لەو کەسانەم کە گرنگی بە بابەتی سەرکەوتن دەدەم، وە دەمەوێت سەرکەوتو بم و هەمیشەی بیر لەو پرسیارەدەکەمەوە: "چۆن دەتوانم زیاتر سەرکەوم؟"، بەڵام وا من تەمەنم هەڵدەکشێت و ئیدی زیاتر گرنگی بە مانای ڕاستەقینەی وشەی "سەرکەوتن" دەدەم.

ئەو بیرۆکەیەی کە هەمە دەربارەی سەرکەوتن یەکەم ئەوەیە تۆ ناتوانیت لە هەموو شتێکدا سەرکەوتو بیت، ڕاستە زۆر گوێمان لەوە دەبێت کە باس لە هاوسەنگی دەکات لە کار و ژیاندا، بەڵام ئەمە ڕاست نیە.. تۆ ناتوانیت هەموو شتێك بەدەست بهێنیت، ناتوانیت. بۆیە هەر چەمکێکی سەرکەوتن پێویستە دۆڕانی شتێکی لە بەرامبەردا بەدوادابێت، واتە چەمکی سەرکەوتن لە ناواخنیدا هەڵگری ڕەگەزی دۆڕانە، بۆیە هەر ژیانێکی ژیرمەندانە ئەوە پەسەند دەکات کە من باسی دەکەم لە بارەی بوونی ڕەگەزێك لەو ڕەگەزانەی کە ناتوانیت پێی بڵێیت سەرکەوتن.

شتێکی تر هەیە لە بارەی ژیانی سەرکەوتوەوە ئەویش لە هەموو کاتێکدا ئەو بیرۆکانەی هەمانە لە بارەی ژیانی سەرکەوتوەوە بیرۆکەی تایبەتی خۆمان نیە، بەڵکو لەوانی ترەوە وەرمانگرتوە، بە شێوەیەکی گشتی، ئەگەر پیاو بیت، ئەوا وێنای باوکت بۆ سەرکەوتن وەرگرتوە و ئەگەر ئافرەتیشیت وێنای دایکت بۆ سەرکەوتن وەردەگریت، شیکردنەوەی دەروونی 80 ساڵە لە بارەی ئەمەوە دەدوێت بۆ ئەوەی کەسێك بە باشی تا ئەمڕۆ گوێ ی بۆ گرتبێت… بەڵام من زۆر بڕوام پێ

یەتی.

هەروەها ئێمە پەیام لە زۆر شوێنەوە وەردەگرین، لە تەلەفزیۆنەوە بۆ ڕیکلامەکان بۆ شمەکە بە بازارکراوەکان، هتد. ئەم ئامرازانە زۆر کاریگەرن لە دیاریکردنی ئەوەی دەمانەوێت، هەروەها لەوەی کە چۆن خۆمان دەبینین، کاتێك دەوترێت کارکردن لە بانکەکاندا پیشەیەکی زۆر ڕێزدارانەیە ئەوا زۆرینەی ئێمە دەمانەوێت لە بانکدا کاربکەیین. کاتێکیش کارکردن لە بەنکدا وەك کارێکی ڕێزدارانە باس ناکرێت ئیدی حەزمان بۆ کارکردن تێیدا نامێنێت، ئێمە هەمومان زۆر کراوەیین لە بەردەم پێشنیازەکاندا.

ئەوەی دەمەوێت بیخەینە بەر باس ئەوەنیە کە واز لە لە وێناکانی خۆمان بهێنین لە بارەی سەرکەوتنەوە، بەڵکو دەبێت دڵنیا بینەوە کە وێناکانمان لە بارەی سەرکەوتنەوە وێنای تایبەتی خۆمانە، بۆیە پێویست دەکات بە بیری خۆمان بیر بکەینەوە، و تەواو دڵنیا بینەوە لەوەی کە ئەوە ئێمەین کە ئەو شتانەمان دەوێت، ئەوە ئێمەیین ئەوەمان دروست کردووەو خۆمان دروست کەری تەماعەکانمانین، شتێکی خراپە کاتێك ئەوەی دەمانەوێت دەستمان نەکەوێت، بەڵام لەوە خراپتر ئەوەیە کە کە بیرۆکەیەکت هەبێت لە بارەی ئەوەی کە دەتەوێت بەدەستی بهێنیت بەڵام لە کۆتایی ئەو گەشتەتدا بەدوای ئەو بیرۆکەیەدا بێت دەربکەوێت کە تۆ دوای بیرۆکەیەکی هەڵە کەوتوییت، لە بەر ئەوەی ئەوە ئەو شتە نەبووە کە بەڕاستی تۆ ویستوتە.

لێرەدا کۆتایی بەم باسە دەهێنم بەڵام دەمەوێت بە هەموو مانایەك جەختبکەمەوە لە سەرکەوتن، هەروەها لە پێویستی پیاچونەوە بە بیرۆکەو وێناکانمان لە بارەی سەرکەوتنەوە، جەختدەکەمەوە لەوەی پێویستە دڵنیابینەوە لەوەی کە ئەو بیرۆکانەی هەمانە لە بارەی سەرکەوتنەوە بیرۆکەی تایبەتی خۆمانە.

سەرچاوە:

https://www.ted.com/talks/alain_de_botton_a_kinder_gentler_philosophy_of_success